

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy, soudce zpravodaje JUDr. Tomáše Langáška a soudce JUDr. Karla Šimky v právní věci žalobce: **M. V.**, zastoupeného JUDr. Lubomírem Müllerem, advokátem, se sídlem Symfonická 1469/9, 158 00 Praha 5, proti žalovanému: **Ministerstvo vnitra**, se sídlem Nad Štolou 936/3, 170 34 Praha 7, týkající se žaloby proti rozhodnutí ministra vnitra ze dne 12. února 2014, č. j. MV-154791-4/VS-2013, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. května 2014, č. j. 11 Ad 5/2014 - 18, jímž žalobci nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků,

takto:

Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 12. května 2014, č. j. 11 Ad 5/2014 - 18, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

I. Dosavadní průběh řízení

[1] Žalobce podal v řízení o žalobě proti rozhodnutí ministra vnitra ze dne 12. února 2014, č. j. MV-154791-4/VS-2013, jímž byl zamítnut rozklad proti rozhodnutí Ministerstva vnitra ze dne 31. října 2013, č. j. OSZ-75948-1/M-Mř-2013, žádost o osvobození od soudního poplatku s odkazem na ustanovení § 11 odst. 1 písm. m) zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů. Soudní spor vedený před Městským soudem v Praze (dále jen „městský soud“) se týká toho, že Ministerstvo vnitra poskytlo výše uvedeným rozhodnutím žalobci jednorázový příspěvek podle nařízení vlády č. 135/2009 Sb., o poskytnutí jednorázového příspěvku ke zmírnění některých křivd způsobených komunistickým režimem, ve znění nařízení vlády č. 51/2013 Sb. (dále jen „nařízení vlády č. 135/2009 Sb.“), pouze za období od 1. září 1952 do 30. dubna 1954, zatímco za období od 1. května 1954 do 29. listopadu 1954 mu příspěvek přiznán nebyl.

[2] Svou žádost o osvobození od soudních poplatků žalobce odůvodnil odkazem na § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích stvrzením, že předmětem projednávané věci je náhrada újmy způsobené jeho nezákonným povoláním k pomocným technickým praporům (dále jen „PTP“). Zřízení a provozování PTP totiž podle žalobce nemělo oporu v československém právním řádu.

[3] V záhlaví označeným usnesením městský soud žalobci nepřiznal osvobození od soudních poplatků. V usnesení uvedl, že podle § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích se od poplatku osvobozují řízení ve věcech náhrady škody nebo jiné újmy způsobené při výkonu veřejné moci nezákonným rozhodnutím, rozhodnutím o vazbě, trestu nebo ochranném opatření nebo nesprávným úředním postupem. V daném případě však nejde ani o náhradu škody způsobenou nesprávným úředním postupem ani nezákonným rozhodnutím. Žalobce nedoložil, že by rozhodnutí o jeho zařazení k PTP bylo jako nezákonné zrušeno, tudíž je třeba vycházet z presumpce správnosti rozhodnutí. Současně se podle městského soudu nejedná ani o situaci nesprávného úředního postupu. Osvobození nelze přiznat ani na základě ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích, podle kterého je od poplatku osvobozen navrhovatel, který uplatňuje nároky podle zákona o mimosoudních rehabilitacích. V projednávaném případě se totiž jedná o nárok upravený nařízením č. 135/2009 Sb., nikoliv zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů. Vzhledem k tomu, že žalobce městskému soudu na výzvu nesdělil údaje o svých majetkových poměrech, nemohl být od soudního poplatku osvobozen ani na základě § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní.

II. Kasační stížnost

[4] Žalobce (nyní stěžovatel) podal proti usnesení městského soudu kasační stížnost z důvodu nezákonnosti spočívající v nesprávném posouzení právní otázky soudem v předcházejícím řízení [§ 103 odst. 1 písm. a) zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Stěžovatel v kasační stížnosti namítal, že předmětem sporu je náhrada škody (náhrada nevyplacené mzdy za dovolenou) způsobené jeho nezákonným povoláním do vojenského tábora nucené práce nehledě na to, zda je ono povolání považováno za nezákonné rozhodnutí či nesprávný úřední postup.

[5] Stěžovatel dále poukázal na rozdílnou praxi městského soudu v osvobozování od soudního poplatku ve skutkově i právně obdobných případech. Zatímco v nyní projednávaném případě osvobození nebylo přiznáno, v jiných dvou stěžovatelem citovaných případech městský soud přípisem přiznal osvobození od soudního poplatku – jednou podle § 11 odst. 1 písm. l) [v nynějším znění zákona podle písm. m)], ve druhém podle § 11 odst. 2 písm. k). K argumentu městského soudu, že ve zmíněných případech nedošlo k osvobození prostřednictvím formalizovaných rozhodnutí, stěžovatel uvádí, že je mu zcela lhostejná forma rozhodnutí. Podstatné podle stěžovatele je, že rozdílný postup soudu má za následek diskriminaci a zásah do práva na rovnost ve smyslu čl. 1 Listiny základních práv a svobod.

[6] Konečně stěžovatel odkázal na judikaturu Ústavního soudu týkající se principu rovnosti a na judikaturu téhož soudu, podle níž je v řízeních týkajících se nápravy křivd

způsobených minulým režimem zapotřebí dát přednost teleologické interpretaci a vykládat právní předpisy extenzivně ve prospěch postižených osob.

[7] Ze všech těchto důvodů stěžovatel Nejvyššímu správnímu soudu navrhl, aby napadené rozhodnutí zrušil a věc vrátil městskému soudu k novému projednání.

[8] Vyjádření žalovaného nebylo vyžadováno s ohledem na skutečnost, že se jedná o kasační stížnost směřující proti usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, tudíž se z povahy věci týká výlučně právní sféry stěžovatele (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 5. 2009, č. j. 6 Ads 72/2009 – 144, všechna rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná na www.nssoud.cz).

III. Posouzení kasační stížnosti Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud shledal, že podmínky řízení jsou splněny. Vzhledem k právnímu názoru rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu je třeba hodnotit kasační stížnost proti usnesení krajského soudu, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, jako přípustnou. Rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků je totiž důležitým rozhodnutím týkajícím se práva účastníka na přístup k soudu, a nelze je tak podřadit pod kategorii rozhodnutí, jimiž se pouze upravuje vedení řízení, proti nimž je kasační stížnost nepřipustná podle ustanovení § 104 odst. 3 písm. b) s. ř. s. (srov. usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 20. května 2014, č. j. 3 As 125/2012 – 43).

[10] Nejvyšší správní soud v posuzované věci nepožadoval zaplacení soudního poplatku. Za situace, kdy je předmětem kasačního přezkumu usnesení, jímž nebylo přiznáno osvobození od soudních poplatků, by totiž trvání na podmínce uhrazení soudního poplatku znamenalo jen další řetězení téhož problému (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. října 2007, č. j. 1 Afs 65/2007-37).

[11] Nejvyšší správní soud kasační stížnost posoudil a dospěl k závěru, že je důvodná.

[12] Spornou otázkou v projednávané věci činí stěžovatel interpretaci ustanovení § 11 odst. 1 písm. m), resp. § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích, tj. zda řízení o nároku podle nařízení vlády č. 135/2009 Sb. lze podřadit pod jedno z těchto ustanovení.

[13] Obdobně jako ostatní postkomunistické státy střední a východní Evropy stála i Česká republika před otázkou, jak se vyrovnat s nedemokratickou minulostí a s křivdami spáchanými v této éře. Nařízení vlády č. 135/2009 Sb. bylo vydáno na základě zmocnění obsaženého v § 8 zákona č. 198/1993 Sb., o protiprávnosti komunistického režimu a o odporu proti němu, ve znění pozdějších předpisů, a tvoří součást množiny právních předpisů přijatých právě za účelem nápravy některých křivd spáchaných státem v období komunistického režimu na odpůrcích tohoto režimu a na režimem perzekvovaných osobách. Ani tato množina předpisů však nezajišťuje nápravu veškerých spáchaných křivd, nýbrž pouze křivd některých.

[14] K interpretaci daných předpisů se v minulosti opakovaně vyjádřil Ústavní soud. Kupříkladu v nálezu ze dne 12. března 2001 sp. zn. II. ÚS 187/2000 (N 40/21 SbNU 353; všechna zde citovaná rozhodnutí Ústavního soudu jsou dostupná na <http://nalus.usoud.cz>) Ústavní soud uvedl, že *„[u]stanovení rehabilitačních předpisů je právě s ohledem na jejich smysl a účel zapotřebí interpretovat extenzivně ve prospěch postižených osob.“* Tento názor byl rozveden v pozdější judikatuře Ústavního soudu: *„Ústavní soud se ve své dosavadní judikatuře zabýval otázkami ústavně konformního výkladu rehabilitačních předpisů vícekrát. V předchozích rozhodnutích zdůraznil, že účel a smysl právních předpisů není možné hledat pouze ve slovech a větách toho kterého předpisu; v něm jsou vždy přítomny i principy uznávané demokratickými právními státy. Tyto zásady pak platí tím spíše v řízeních, ve kterých dochází k aplikaci zákonů, kterými se demokratický právní stát snaží reagovat na křivdy vzniklé za minulého nedemokratického režimu. Jinak řečeno, teleologický přístup k výkladu práva musí převážet nad čistě dogmatickým gramatickým výkladem tak, aby byl v maximální míře naplněn účel rehabilitačních a na ně navazujících předpisů, jímž je zmírnění křivd spáchaných předchozím režimem.“* (nález Ústavního soudu ze dne 20. listopadu 2012 sp. zn. I. ÚS 2056/12). Pro úplnost Nejvyšší správní soud dodává, že daný právní názor je přítomný i v recentní judikatuře Ústavního soudu: *„Ústavní soud připomíná, že při výkladu a aplikaci právních předpisů nelze pomíjet jejich účel a smysl, který není možné dohledat jen ve slovech a větách toho kterého předpisu, ve kterém je třeba vždy nalézat i principy uznávané demokratickými právními státy. V pochybnostech je přitom třeba dát přednost takovému výkladu, který chrání rehabilitované osoby.“* (nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2014 sp. zn. IV. ÚS 2265/13, bod 35, nebo nález Ústavního soudu ze dne 24. dubna 2014, sp. zn. IV. ÚS 644/13, bod 39).

[15] Citované nálezy Ústavního soudu sice řeší jiné právní otázky než placení soudních poplatků, Nejvyšší správní soud je však uvádí z toho důvodu, že vyjadřují obecnější principy, na jejichž základě je nutné přistupovat k projednávání rehabilitačních věcí. Poskytnutí příspěvku podle nařízení vlády č. 135/2009 Sb. je přitom třeba jednoznačně vnímat jako součást skupiny rehabilitačních předpisů, neboť rehabilitaci v širším smyslu slova se rozumí i náhrada způsobené morální a materiální újmy vzniklé v souvislosti s perzekucemi (srov. HENDRYCH, D. et al. Právní slovník. Praha: C. H. Beck, 2009, heslo Rehabilitace). Jednou z forem perzekuce bylo i povolávání tzv. politicky nespolehlivých osob k výkonu vojenské služby v PTP [§ 1 odst. 1 písm. d) zákona o protiprávnosti komunistického režimu a odporu proti němu].

[16] Jak ukazuje i praxe samotného městského soudu, ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích lze vykládat takovým způsobem, že řízení o nároku podle nařízení vlády č. 135/2009 Sb. lze podřadit pod toto ustanovení, i způsobem opačným. S ohledem na citovanou judikaturu Ústavního soudu týkající se interpretace rehabilitačních předpisů je třeba se přiklonit k interpretaci ve prospěch osvobození žalobce od soudního poplatku. Zákon o soudních poplatcích je obecným předpisem a sám o sobě není předpisem rehabilitačním. Otázka soudních poplatků však, jak již bylo uvedeno výše, tvoří důležité rozhodnutí týkající se práva účastníka na přístup k soudu, kterým je podmíněno poskytnutí efektivní soudní ochrany právům stěžovatele. Nejvyšší správní soud je toho názoru, že maximy stanovené Ústavním soudem pro výklad rehabilitačních předpisů je proto v nyní projednávaném případě na místě použít i při interpretaci ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích.

[17] Městský soud v napadeném usnesení dovodil, že osvobození od soudního poplatku na základě ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích nelze přiznat, neboť se jedná o nárok upravený nařízením č. 135/2009 Sb., nikoliv zákonem č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění pozdějších předpisů.

[18] Ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) stanoví, že od soudního poplatku je osvobozen navrhovatel, který uplatňuje *nároky podle zákona o mimosoudních rehabilitacích*. Zákonem o mimosoudních rehabilitacích (§ 18 odst. 1) byly zrušeny rozkazy, jimiž byli tzv. politicky nespolehliví občané povoláváni do PTP. Nároky z toho plynoucí jsou obsaženy v samotném zákoně o mimosoudních rehabilitacích (např. příplatek k důchodu podle § 24 odst. 4), ale i v navazujících předpisech. Nařízení vlády č. 135/2009 Sb. explicitně uvádí, že předmětný jednorázový příspěvek náleží (za splnění dalších podmínek) státním občanům České republiky, kteří byli zařazeni do silničních praporů ženijního vojska, pomocných technických praporů a vojenských báňských oddílů, uvedeným v § 18 odst. 1 zákona č. 87/1991 Sb., o mimosoudních rehabilitacích, ve znění zákona č. 267/1992 Sb. a zákona č. 78/1998 Sb. Z toho vyplývá, že jednorázový příspěvek zakotvený v nařízení vlády č. 135/2009 Sb. je dalším z nároků plynoucích z titulu zrušení rozkazů o zařazení do PTP podle zákona o mimosoudních rehabilitacích. S ohledem na výše citovanou judikaturu Ústavního soudu nelze ustanovení § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích vykládat tak, že se osvobozují pouze navrhovatelé, kteří uplatňují nárok stanovený přímo v zákoně o mimosoudních rehabilitacích, nýbrž tak, že osvobození jsou též navrhovatelé uplatňující nárok související se zrušením povolávacích rozkazů do PTP podle § 18 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích, přestože je nárok jako takový stanoven nařízením vlády č. 135/2009 Sb. Opačný výklad, zastávaný v projednávané věci městským soudem, se jeví jako přehnaně formalistický, neboť odhlíží od účelu rehabilitačních předpisů a nesměřuje k ochraně rehabilitovaných osob. Ostatně, odkaz na „zákon o mimosoudních rehabilitacích“ v § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích lze interpretovat široce jako odkaz na zákony (právní předpisy) o (mimosoudních) rehabilitacích, nikoli jen úzce na zákon č. 87/1991 Sb. S ohledem na tyto skutečnosti Nejvyšší správní soud uzavírá, že řízení o poskytnutí jednorázového příspěvku podle nařízení vlády č. 135/2009 Sb. je osvobozeno od soudního poplatku podle § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích, neboť účelem daného nařízení vlády je náhrada (některých aspektů) škody způsobené protiprávním povoláním do PTP, které bylo zrušeno zákonem o mimosoudních rehabilitacích. Vzhledem k tomu již Nejvyšší správní soud nepovažoval za nutné vyjadřovat se k ostatním námitkám uvedeným v kasační stížnosti.

[19] Nejvyšší správní soud nad rámec uvedeného poznamenává, že nelze souhlasit s názorem městského soudu, podle kterého zařazení stěžovatele k PTP nebylo jako nezákonné zrušeno, a proto je nutné vycházet z presumpce správnosti rozhodnutí. Jak způsob zřízení, tak i účel PTP byly v rozporu s tehdejší ústavní i zákonnou úpravou (k tomu podrobně rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 6. září 2012, č. j. 10 Ad 23/2011 – 99 a rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 20. června 2013, č. j. 11 Ad 1/2012 – 59, obě rozhodnutí dostupná na www.nssoud.cz). Rozkazy, jimiž byli tzv. politicky nespolehliví občané povoláváni do PTP, byly zrušeny ze zákona prostřednictvím ustanovení § 18 odst. 1 zákona o mimosoudních rehabilitacích. Ustanovení § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích na projednávaný případ nedopadá nikoliv proto, že absentuje nezákonné rozhodnutí, jak se domnívá městský soud, nýbrž proto, že se pro účely osvobození od soudního poplatku v daném případě uplatní speciální úprava

obsažená v § 11 odst. 2 písm. k) zákona o soudních poplatcích. Jinak by ovšem k obdobnému výsledku bylo možno dospět též cestou rozšiřujícího výkladu § 11 odst. 1 písm. m) zákona o soudních poplatcích.

[20] Z výše popsaných důvodů vyhodnotil Nejvyšší správní soud kasační stížnost proti usnesení městského soudu v souladu s ustanovením § 110 odst. 1 s. ř. s. jako důvodnou a usnesení městského soudu zrušil. Městský soud, vázán vysloveným právním názorem Nejvyššího správního soudu, posoudí žádost o osvobození od soudních poplatků v souladu se závěry tohoto rozhodnutí.

IV. Náklady řízení

[21] V novém řízení rozhodne krajský soud i o náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

Poučení: Proti tomuto rozsudku **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 2. července 2014

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu